

معرفی کتاب: پاشنه آشیل آمریکا

فصلنامه مطالعات بسیج، سال هفتم، شماره ۲۳، تابستان ۱۳۸۳

ریچارد فالکنرات، رابرت نیومن، ویرادلی تاپر، پاشنه آشیل آمریکا، ترجمه: احمد علیخانی، (تهران، دوره عالی جنگ، ۱۳۸۱)

بسیاری از جنگها و منازعات داخلی، به برخی مناطق خاص محدود می‌شوند و می‌توان به راحتی از تأثیرگذاری آنها بر کشورهای غربی جلوگیری کرد. علی‌رغم وجود چالشهای بلندمدت مهمی از قبیل قدرتمندتر شدن چین، افول روسیه، مسائل انرژی، معضلات زیست محیطی و رشد نابرابریهای اقتصادی بر سر راه کشورهای غربی، تمامی جوامع غربی در برابر حملات خارجی آسیب‌پذیر هستند. در حال حاضر برخی از کشورهای بالقوه ستیزه‌جو، سلاحهای بسیار مرگباری در اختیار دارند و با گذشت زمان، فناوری ساخت و توسعه آنها در دسترس تعداد بیشتری نیز قرار می‌گیرد. کشورها و جوامع غربی نمی‌توانند در برابر این گونه حملات دست به دفاعی کاملاً مطمئن بزنند. حتی تلاش در این راستا به محدود شدن شهروندان خواهد انجامید. از این رو، تقریباً تمامی دشمنان بالقوه قادر خواهند بود به چنین حملاتی، با احتمال موفقیت بسیار، مبادرت ورزند.

کتاب «پاشنه آشیل آمریکا» استعاره‌ای برای تبیین تهدید حملات پنهانی با استفاده از سلاحهای متداول، هسته‌ای، بیولوژیکی و شیمیایی (NBC) علیه آمریکا است که به طور عمده بر روی آسیب‌پذیری آمریکا در برابر حملات تروریستی NBC تأکید می‌ورزد و دستورالعملهای تجویز شده در آن در درجه اول برای سیاستگذاران و تحلیلگران آمریکایی کاربرد دارد. حملات تروریستی NBC ممکن است در خلال جنگ یا در دوران صلح و به قصد نابودی غیرنظامیان، نیروهای نظامی و زیر ساختهای یک کشور صورت پذیرد. مؤلفان این کتاب تلاش کرده‌اند نشان دهند که خطرات چنین حملاتی بسیار بیشتر از آن است که عموم مردم تصور می‌کنند. البته هرکسی می‌تواند حملات وحشتناک NBC را که سالهاست در گزارشها و فیلمها منعکس می‌شود پیش خود مجسم نماید؛ هرچند که اینها بیشتر جنبه نمایشی دارند تا چهره آموزشی.

نویسندگان کتاب بر این باورند که توجه و تلاش در راستای کاهش آسیب‌پذیریهای آمریکا باید از اولویت بالایی در استراتژی امنیت این کشور برخوردار باشد. لذا برای تحقق این امر و رفع نقاط آسیب‌پذیر، بدون زیر پا گذاشتن ارزشهای بنیادین جامعه آمریکا و کاهش آزادیهای مدنی به ارائه دستورالعملهای ابتکاری متوازی پرداخته‌اند.

کتاب حاضر در شش فصل (پنج فصل اصلی و یک فصل نتیجه‌گیری) به همراه تعدادی ضمیمه تنظیم شده است که هر یک از ضمیمه‌ها به تشریح موضوعی خاص می‌پردازد؛ موضوعاتی از قبیل حمله فرقه «آم‌شیزیکو»، برنامه‌های عراق در زمینه ساخت جنگ‌افزارهای NBC، برنامه‌های ژاپن در خلال جنگ جهانی دوم در زمینه ساخت سلاحهای بیولوژیکی و موضوعات و موارد ناشناخته‌تری در زمینه تلاشهای عوامل غیردولتی برای دستیابی به جنگ‌افزارهای NBC. علاوه بر این در فصل پنجم کتاب، سیزده پیشنهاد و دستورالعمل برای مقابله مؤثرتر آمریکا با تهدیدات NBC به صورت ضمیمه ارائه شده است. فصل اول کتاب به تحلیل تاریخچه اقدامات عوامل دولتی و غیردولتی در زمینه دستیابی به سلاحهای کشتار جمعی و کاربرد آنها پرداخته است. این فصل، ابتدا اقدامات شناخته شده هریک از این عوامل را برای دستیابی به جنگ‌افزارهای NBC و به کارگیری آنها به صورت جداگانه بررسی می‌کند و سپس عوامل تعیین‌کننده ویژگی و پیامد این اقدامات و روندهای گذشته را شرح می‌دهد. براساس شواهد و قرائن، کشورهای متعددی سعی در تکثیر جنگ

افزارهای NBC داشته‌اند، اما تا به حال تعداد بسیار اندکی از آنها، این سلاحهای کشتار جمعی را به کار گرفته‌اند. دلیل اصلی و بارز این روند تاریخی جذابیت سلاحهای کشتار جمعی به دو دلیل عمده ذیل است:

۱- این سلاحها ابزارهای بسیار مؤثری در زمینه بازدارندگی محسوب می‌شوند.
۲- تنها زمانی این تسلیحات در جنگ مورد استفاده قرار می‌گیرند که طرف مقابل از توان مقابله به مثل و یا وخیم‌تر کردن جنگ و استفاده از سلاحهای به مراتب مخرب‌تر برخوردار نباشد.

تشریح فعالیتهای عوامل غیردولتی در زمینه جنگ‌افزارهای NBC به مراتب دشوار است؛ زیرا شواهد و مدارک چندانی در زمینه فعالیتهای آنها در دست نیست. برای مثال هیچ گونه مدرکی دال بر سعی یک سازمان شناخته شده تروریستی در دستیابی به جنگ‌افزارهای NBC و یا به کارگیری آنها را وجود ندارد. برخی عوامل غیر دولتی چون افراد، فرقه‌های مذهبی و گروههای افراطی سازمان نیافته، حادثه آفرینی‌های ناچیزی در این زمینه داشته‌اند. علت اصلی این حقیقت که عوامل غیر دولتی به ندرت توانسته‌اند به جنگ‌افزارهای NBC دست یابند و از آنها استفاده کنند، عدم انگیزه لازم و وجود موانع فنی و صنعتی است. شناخت این علل، نخستین اقدام در راستای یافتن و اتخاذ تدابیر پیشگیرانه در برابر حملات احتمالی NBC است. در فصل دوم کتاب، پس از ارائه تحلیل‌هایی در زمینه آسیب‌پذیری جوامع غربی در برابر حملات تروریستی NBC سه نتیجه‌گیری نگران کننده مطرح شده است: اولین نتیجه این است که، در حال حاضر کشورهای متعدد و همچنین برخی عوامل غیردولتی قدرتمند، قادر به دستیابی به جنگ‌افزارهای NBC، حداقل از نوع ابتدایی آن، می‌باشند و برخی از موانع فنی عمده در زمینه دستیابی به این گونه سلاحها در حال از بین رفتن است. دومین نتیجه این است که، برخی عوامل دولتی و غیر دولتی ممکن است بتوانند جنگ‌افزارهای NBC را با احتمال موفقیت بسیار و امکان شناسایی و متهم شدن اندک، علیه مواضع غیرنظامی و همچنین برخی مواضع سیاسی و نظامی به کار برند. و سومین نتیجه اینکه؛ هرگونه حمله تروریستی موفقیت‌آمیز NBC علیه مناطق غیرنظامی پرجمعیت و محافظت نشده، پیامدهای گسترده و فاجعه‌آمیزی به همراه خواهد داشت.

مجموع این نتایج، استدلال نویسندگان کتاب حاضر را در مورد آسیب‌پذیری جوامع غربی نسبت به حملات NBC به اثبات می‌رساند. شاید تهدیدات تروریستی NBC

بیش از سایر معضلات امنیت ملی معاصر، اذهان را به تفاوت میان دو مقوله آسیب‌پذیری و تهدید معطوف کند. منظور از آسیب‌پذیری، نقاطی است که دشمن از طریق آنها می‌تواند به ما ضربه بزند؛ اما منظور از تهدید، وجود قطعی یا حدسی عاملی است که دارای توانایی، اراده و انگیزه ضربه‌زدن است. تمامی تهدیدات واقعی و آشکار به نوعی بیانگر وجود آسیب‌پذیری می‌باشند؛ زیرا اگر در برابر چیزی آسیب‌ناپذیر نباشیم، مسلماً تهدیدی نیز از آن ناحیه متوجه ما نمی‌شود.

نویسندگان در فصول سوم و چهارم که مکمل ارزیابی‌های انجام شده از تهدیدات NBC است، به تحلیل انگیزه‌های عوامل دولتی و غیردولتی در حملات NBC پرداخته‌اند. در فصل سوم با تمرکز بر عوامل غیردولتی، استدلال شده است که تهدیدات تروریستی NBC روز به روز جدی‌تر می‌شود؛ زیرا سبب برخی روندهای گسترده اجتماعی، بر تعداد گروه‌هایی که ضمن توانایی در دستیابی به سلاح‌های کشتار جمعی به وارد آوردن تلفات و خسارات گسترده نیز علاقه نشان می‌دهند، افزوده شده است. اگرچه دلایل محکم اندکی دال بر افزایش رویکرد عوامل غیردولتی به جنگ‌افزارهای NBC وجود دارد، اما دو روند فوق، مبین آن است که شمار عوامل خشونت‌طلبی که قادرند وارد حوزه تروریسم NBC شوند در حال ازدیاد است. فصل چهارم عمدتاً به بررسی تهدیدات NBC که منشأ آن عوامل دولتی و کشورها هستند می‌پردازد.

در این فصل چنین استدلال می‌شود که امکان حمله یکی از دشمنان بین‌المللی آمریکا با استفاده از جنگ‌افزارهای NBC علیه نیروها، متحدین و همچنین قلمرو این کشور زیاد است و با گذشت زمان بر احتمال آن افزوده می‌شود. انگیزه‌های مختلفی ممکن است سبب ترغیب کشورها برای دستیابی جنگ‌افزارهای NBC و استفاده از آنها شود که از آن جمله می‌توان به این موارد اشاره کرد: جبران از دست دادن حمایت‌های یک ابرقدرت، بازداشتن یک دشمن قدرتمندتر از خود چون آمریکا و یا متحدان آن؛ کسب پیروزی در جنگ علیه دشمن قدرتمندتر؛ تلاش برای از پا درآوردن یک کشور متخاصم از طریق کشتن مقامات عالی‌رتبه آن کشور به سبب تضعیف توان مقابله و دفاع آن؛ میل به تضعیف توان مقابله و دفاع آن؛ میل به تضعیف توان اقتصادی و اراده سیاسی دشمن و یا میل به انتقام‌جویی.

بی‌تردید جنگ‌افزارهای NBC یکی از ابزارهای احتمالی کشوری خواهند بود که خواستار در پیش گرفتن «استراتژی نامتقارن» علیه توان نظامی آمریکاست و تلاش

می‌کند با تهدید به انجام حملات محدود اما بسیار مخرب، دشمن خود را بازدارد. علاوه بر این، بسیاری از کشورها، به خصوص کشورهایی که با آمریکا خصومت دارند، حملات پنهان را بر استفاده از تسلیحات NBC در عرصه‌های نظامی ترجیح می‌دهند؛ زیرا بدین طریق قادرند به آمریکا ضربه بزنند و او را از تجاوزات آینده باز دارند و در عین حال مورد شناسایی و مقابله به مثل واقع نشوند و از دیگرسو، دلیلی وجود ندارد که بپذیریم پیامدهای حملات تروریستی NBC کمتر از پیامدهای حملات NBC با استفاده از موشکهای بالستیک است.

فصل پنجم نیز به تدابیر پیشنهادی نویسندگان برای مقامات آمریکا می‌پردازد. «هیچ راهکار فنی برای پایان بخشیدن به آسیب‌پذیری آمریکا در برابر حملات NBC وجود ندارد و دولت آمریکا به هیچ وجه قادر نخواهد بود تمام مواضع و اهداف بالقوه را به صورت تمام‌وقت از تمامی انواع این گونه حملات محافظت نماید، اما اتخاذ برخی تدابیر و یا ترکیبی از چند تدبیر، از آسیب‌پذیری منافع آمریکا در برابر این نوع حملات بسیار مخرب می‌کاهد. آمریکا قادر خواهد بود با سرمایه‌گذاری بیشتر و اتخاذ تدابیر گسترده‌تر در پنج زمینه زیر ضمن افزایش توان و قابلیت خود در مهار تهدیدات NBC و مقابله با آنها موفق‌تر عمل کند.

۱- هماهنگی، برنامه‌ریزی و استراتژی ملی؛

۲- فعالیتهای اطلاعاتی و شناسایی تهدیدات؛

۳- آمادگی عملیاتی؛

۴- محافظت از مواد هسته‌ای شکافت‌پذیر؛

۵- وضع قوانین و سیاستهای قاطع و روشن.»

نویسندگان در هر یک از این زمینه‌ها، ابتدا به بررسی سیاستها، تواناییها، و آمادگی فعلی آمریکا پرداخته و سپس پیشنهادهایی ارائه داده‌اند.

فصل ششم و پایانی کتاب نیز تحت عنوان نتیجه‌گیری، به طور خلاصه، برخی از معضلات سیاسی را که احتمال داده می‌شود بر کم و کیف اقدامات دولت آمریکا برای مقابله با تهدیدات NBC و جلوگیری از به واقعیت پیوستن این تهدیدات تأثیر بگذارد بررسی می‌کند.

ثرويشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی